

The use of online testing in mastering general technical disciplines for Bachelors in Agricultural Engineering has the following advantages: the individual pace of work of the higher education applicant is taken into account, who manages the educational process in engineering; reduces the time to develop the necessary engineering skills; the number of training tasks in the specialty increases; level differentiation is easily achieved; the motivation of educational activity of applicants for higher education increases.

The article discusses the technology of creating online modular tests for general technical disciplines. During online testing in general technical disciplines, the higher education applicant consolidates knowledge on the method of calculating problems, knowledge of laws and formulas, making drawings and calculating engineering objects. The research used empirical scientific methods. The features of studying general technical disciplines in the online environment of a higher education institution have been determined. Various types of online tests are considered and the methodology for their creation is described. It was determined that it is advisable to create textbooks for general technical disciplines, in which test tasks for each of the topics of the course are presented in the form of QR codes, by clicking on which, higher education applicants begin online testing on a specific topic. The technology of forming questions for online testing for modules of disciplines "Mechanics of materials and structures", "Theory of mechanisms and machines", "Engineering and computer graphics" is described. The name of the modules for general technical disciplines, the type of test question and the goal that is achieved when performing the test task are indicated.

Key words: *general technical disciplines, engineering education, online modular tests.*

УДК 371.132:37.035.6

Діна Дудова

Херсонська державна морська академія

ORCID ID 0000-0001-9630-2203

DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/161-173

КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

З метою аналізу стану національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі нами було вивчено нормативні документи та наукові праці з окресленої проблеми.

Визначено компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості можуть проявлятися на різних рівнях, мати різний ступінь прояву. Єдиного підходу до визначення рівнів сформованості того чи іншого критерію в педагогічних дослідженнях не вироблено. Відповідно, критерії можуть мати різну кількість рівнів сформованості.

Аналіз наукової літератури дозволив визначити й охарактеризувати такі рівні сформованості національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі за визначеними критеріями та показниками: оптимальний (активний патріот), допустимий (патріот), критичний (індеферентний патріот).

Ключові слова: *компоненти, критерії, показники, національно-патріотична свідомість, патріотичне виховання, майбутні фахівці морської галузі.*

Постановка проблеми. Проблема патріотичного виховання підростаючого покоління знаходить сьогодні особливу значущість. Побудова

в Україні громадянського суспільства, динамічний розвиток країни залежить від зусиль дієдатних і відповідальних людей, які люблять свою Батьківщину, піклуються про неї, здатних відстоювати її інтереси. Останніми роками в Україні спостерігається тенденція відродження системи патріотичного виховання на всіх ступенях освітнього процесу, втрачена в ході соціально-економічних, політичних і освітніх реформ ХХ століття.

Професійна школа на сучасному етапі розвитку суспільства покликана віддати пріоритети вихованню патріотизму як складнику світогляду майбутнього фахівця морської галузі та його ставленню до рідної країни, інших націй і народів, національних святинь, посиленню любові до України, мови, почуття відповідальності за її незалежність, збереження матеріальних і духовних цінностей.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичний аспект патріотичного виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, які значну увагу приділяли вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національної самосвідомості.

Основи національного виховання закладено вітчизняними філософами та громадськими діячами: Г. Сковородою, М. Драгомановим, М. Грушевським. Значний внесок у висвітлення проблеми розвитку патріотизму, національної свідомості особистості зробили наукові праці І. Беха, Н. Косарева, І. Підласого, М. Рагозіна, Г. Сороки, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської та ін. Способи реалізації принципів національного виховання у практичній діяльності педагогів розглянуто в дослідженнях І. Беха, Л. Качинської, М. Красовицького, А. Розенберга та ін. Проблеми формування національних і загальнолюдських цінностей в учнівської та студентської молоді у процесі освіти досліджують О. Вишневський, О. Гречаник, В. Іванчук, О. Попова, Л. Рибалко, М. Таланчук, А. Троцько та ін. Питання вивчення, узагальнення й використання досвіду організації національного виховання розробляють О. Кузьменко, Т. Рабченюк, Л. Качинська, О. Киричук, М. Красовицький та ін.

Мета статті: виокремити компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: теоретичні, що дає змогу обґрунтувати вихідні положення дослідження; інтерпретаційно-

аналітичний метод, на основі якого вивчалися джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. З метою аналізу стану національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі нами були вивчені нормативні документи та наукові праці з окресленої проблеми.

Вагоме значення для розроблення критеріїв національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі має система критеріїв ефективного патріотичного виховання, визначена у проєкті Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2013–2017 роки. У документі зазначено, що з метою визначення ефективності патріотичного виховання молоді, його результати зіставляються з об'єктивно заданими параметрами (критеріями) цієї діяльності, яка здійснюється в інтересах вирішення конкретних завдань, формування високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків щодо захисту інтересів Батьківщини, відданості ідеям державного суверенітету України.

Критерії, що використовуються для порівняння, диференціюються на дві групи. До першої групи відносять критерії, які відображають діяльність, спрямовану на формування й розвиток патріотизму молоді, характеризуються конкретними параметрами, що відповідають її кінцевому результату. До другої групи входять критерії, що дозволяють оцінити якості й риси особистості, соціальної групи, категорії населення, що є результатом патріотичного виховання (готовність до виконання громадянських і конституційних обов'язків щодо захисту інтересів Батьківщини, відданість ідеям державного суверенітету й розвитку України) (Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, 2015).

До першої групи належать такі критерії:

– духовно-ціннісний – визначає спрямованість патріотичного виховання на формування системи цінностей патріота України, досягнення духовно-культурної «єдності у різноманітті» серед населення України;

– реалізаційно-цільовий – визначає готовність суб'єктів патріотичного виховання правильно та творчо вирішувати завдання, знаходити конкретні шляхи підвищення ефективності цієї діяльності для досягнення бажаного результату, який збігається з його метою та відповідає основним інтересам і прагненням різних категорій населення, які мають соціально-значиму патріотичну спрямованість;

– практично-результативний – визначає ефективність роботи з патріотичного виховання, впливу на свідомість особистості, у результаті

чого в діяльності й поведінці відбуваються конкретні позитивні зміни, що характеризуються підвищенням рівня самореалізації особистості на благо Вітчизни в будь-якій сфері суспільного або державного життя.

Основними критеріями другої групи є такі:

– когнітивний (пізнавальний) – визначає рівень розвитку патріотично орієнтованих знань, уявлень, які є основою розуміння патріотизму й цілісного самовизначення особистості як суб'єкта соціально-значимої діяльності, що здійснюється на благо Батьківщини;

– мотиваційний – характеризує рівень патріотичної спрямованості особистості, її орієнтації та установки, що визначаються духовно-моральними й соціально-значимими потребами та інтересами, прагненнями, іншими компонентами, які формують цілеспрямованість суб'єкта як громадянина-патріота України;

– дієво-поведінковий – визначає готовність особистості до повноцінної самореалізації як громадянина-патріота Вітчизни в одній чи декількох сферах соціально значимої діяльності, конкретні результати, досягнення у процесі її здійснення, основні якості, що проявляються на поведінковому рівні;

– світоглядно-ціннісний – характеризує ступінь сформованості системи поглядів, переконань, принципів, заснованих на усвідомленні важливих проблем, цінностей, пріоритетів, інтересів суспільства й держави, що дозволяють визначити роль, місце та значення особистості в розвитку патріотизму, посилення його позитивного впливу на всі сторони життя й діяльності (Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки, 2012).

У науковій літературі питання критеріїв сформованості національно-патріотичної свідомості, в цілому й майбутніх фахівців морської галузі, зокрема, залишається до кінця невирішеним.

Підхід до визначення критеріїв діагностування ефективності патріотичного виховання студентської молоді був запропонований О. Стьопіною. Вона виділяє такі критерії:

– особистісне патріотичне ставлення до Батьківщини (діагностується за змістом патріотичних і духовно-моральних суджень студентів);

– поглиблення знань вітчизняної історії, культури, мистецтва, традиційних духовно-моральних засад і цінностей народу України (діагностується за академічною успішністю з предметів гуманітарного циклу та за якістю відповідей на питання спеціально розроблених анкет);

– зростання добровільної участі студентів у патріотично спрямованій діяльності, зорієнтованій на збереження та збагачення духовних і матеріальних надбань народу України (діагностується за кількісними показниками участі студентів у виховних заходах);

– домінуючий тип самоідентифікації особистості (діагностується за аналізом результатів анкетування та творчих робіт студентів).

Авторка виділяє шість типів патріотичної самоідентифікації особистості, які можуть також слугувати критеріями її патріотичної вихованості, зокрема такі:

– особистісно-родинний – характеризується здатністю особистості любити ближніх, тобто відчувати любов не тільки до себе самого (формується в дошкільному віці в межах родинного виховання);

– етнічний – виявляється у «свідомому патріотизмі – прагненні своїми вчинками сприяти благоустрою та процвітанню місця проживання (формується в середньому шкільному віці);

– державний – передбачає прагнення відстоювати державні інтереси на всіх рівнях буття (формується в період навчання у випускних класах школи й закладах вищої освіти);

– суперетнічний – відображає сформованість патріотичного почуття як духовно-моральної якості особистості. Передбачає сформовану здатність особистості ідентифікувати себе як суб'єкта східнослов'янської цивілізації (формується у процесі виховання та шляхом самовиховання);

– надособистісний – передбачає здатність особистості ставитися з християнською толерантністю до представників інших народів, культур, релігійних конфесій (виявляється в міжнаціональних відносинах). Притаманний зрілій, високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання через позитивну етнічну й суперетнічну самоідентифікацію;

– маргінальний тип – особистість не ідентифікує себе з жодною культурою (виявляється у відсутності патріотичної, національної та етнічної ідентифікації) (Стьопіна, 2007).

Ю. Зубцовою визначено такі критерії сформованості патріотичних якостей:

– когнітивний (знання, елементарні поняття патріотичного змісту);

– емоційно-ціннісний (патріотичні почуття, позитивне ставлення до явищ патріотичного змісту);

– діяльнісний (участь у заходах патріотичного змісту, досвід патріотичної діяльності) (Зубцова, 2012).

Відповідно до вищезазначених критеріїв, Ю. Зубцовою охарактеризовано три групи показників патріотичних якостей. Показниками якостей, що характеризують ціннісне ставлення особистості до своєї сім'ї, родини, означено такі: розуміння сімейних норм і цінностей; орієнтування в сімейному родоводі, національних традиціях свого роду; повага до старших і бажання їм допомагати, наслідування сімейних, національних традицій і звичаїв. До показників якостей, що характеризують моральне ставлення до людей, толерантне ставлення до інших культур та націй дослідниця відносить: розуміння таких моральних цінностей, як чесність, доброзичливість, відповідальність, справедливість, толерантність; прагнення сформувати такі особистісні якості, як вияв поваги до людей і культури інших народів. Показниками якостей, що характеризують ставлення до Батьківщини, рідного краю, є такі: знання державних символів України; бажання більше дізнатися про культурні надбання рідного краю; дотримання культурних традицій і звичаїв українського народу; участь у справах суспільно-патріотичної спрямованості. Означені критерії та показники склали основу для визначення й характеристики рівнів сформованості патріотичних якостей: високого, достатнього, середнього, низького (Зубцова, 2012).

Досліджуючи проблему патріотичного виховання студентів закладів вищої освіти, О. Абрамчук виділяє такі критерії патріотичної вихованості:

– інтелектуально-пізнавальний (характеризує знання з історії України, української мови, української культури та традицій);

– емоційно-мотиваційний (передбачає усвідомлення національної належності, любов до рідної землі, народу, повага до історичного минулого країни, готовність до захисту Батьківщини);

– діяльнісно-практичний (характеризує відповідальне ставлення до навчання, участь у підготовці та проведенні виховних заходів патріотичного змісту, участь у діяльності патріотичного характеру, здатність до самоосвіти й самовиховання з формування патріотичних особистісних рис) (Абрамчук, 2008).

Критеріями патріотичної вихованості, на думку Т. Анікіна, є: рівень знань, що включає ступінь орієнтації студентів у царині художньої спадщини рідного краю; ставлення до вивчення спадщини рідного краю, що виявляється в суб'єктивно-емоційному реагуванні; характер краєзнавчо-патріотичної діяльності зі збереження й відтворення соціально-культурного досвіду народу (Анікіна, 1993).

В. Мірошніченко визначає такі критерії та показники патріотичної вихованості курсантів-прикордонників:

– пізнавальний (рівень засвоєння знань з історії України; знання сучасних важливих подій в Україні, вироблення власної позиції стосовно них; знання рідної мови, культури, традицій, звичаїв, символіки й мистецтва; здатність оцінювати патріотичну вихованість підлеглих);

– світоглядний (почуття гордості за свою країну, її видатних людей; інтерес до майбутнього Батьківщини, відчуття причетності до нього; усвідомлення своєї належності до рідного народу, його духовних надбань; повага до рідної мови, культури, традицій);

– мотиваційний (свідоме ставлення до участі в розбудові незалежної держави, зміцнення її авторитету на світовій арені, службі на користь українського народу; усвідомлення значущості патріотичного виховання майбутньої професійної діяльності; формування установок на патріотичну діяльність; прагнення до самовдосконалення особистості, поглиблення патріотичних знань);

– діяльнісно-вчинковий (уміння застосовувати набуті знання у службовій діяльності; уміння оцінювати патріотичний потенціал заходів, занять, підлеглих і колективу; уміння самостійно організувати процес патріотичного виховання серед підлеглих; уміння займатися патріотичним самовихованням) (Мірошніченко, 2012).

Досліджуючи питання виховання національної самосвідомості молоді, науковці виділяють різні критерії її сформованості. На думку В. Борисова, критеріями національної самосвідомості є когнітивний (знання про культурні та психологічні особливості свого народу); емоційно-ціннісний (культурні та психологічні потреби, мотиви, інтереси), регулятивний (діяльність, поведінка) (Борисов, 2005).

З огляду на предмет нашого дослідження, значний інтерес складає робота Г. Гуменюк, у якій виділено такі критерії сформованості національної самосвідомості: пізнавальний (знання історії та географії України; знання рідної мови; розуміння сутності національної самосвідомості та її показників; знання історичних традицій свого народу, його духовної та матеріальної культури); почуттєвий (любов до рідної землі, своєї нації, почуття гордості за свою Вітчизну, її видатних людей; уміння співпереживати; здатність усвідомлювати власні помилки; гуманність у ставленні до ровесників і старших; небайдужість до майбутнього України); поведінковий (добровільна участь у праці на загальну користь; поєднання особистих і суспільних інтересів; готовність підпорядковувати власні інтереси загальному добру;

виконання обіцянок, готовність прийти на допомогу з ризиком для себе; звичка доводити справу до кінця; прагнення та здатність долати труднощі; ступінь користування національною мовою; здатність до об'єктивної самооцінки; творча праця в інтересах поступу нації; готовність до захисту державності своєї Батьківщини) (Гуменюк, 2000).

На основі наявних у педагогічній науці підходів до визначення критеріїв і показників патріотичної вихованості, а також з урахуванням структурних компонентів національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний) ми запропонували такі критерії сформованості означеної якості курсантів морських коледжів: *ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-поведінковий*. Дамо власне бачення сутності цих критеріїв.

Ціннісно-мотиваційний критерій визначає інтерес особистості до питань патріотизму; сформованість ціннісних орієнтацій; наявність власної патріотичної позиції та здатність її адекватно аргументувати; мотивацію до активної патріотичної діяльності; рівень міжкультурної толерантності. Показниками цього критерію є: позитивні мотиви навчальної діяльності; мотивація до активної патріотичної діяльності; активна суб'єктно-патріотична позиція; толерантне ставлення до представників різних культур.

Когнітивно-пізнавальний критерій національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі відображає національно-патріотичний світогляд і характеризується такими показниками: патріотично-світоглядні знання; ціннісно-патріотична свідомість; володіння рідною мовою, повага до неї; інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу; інтерес до історії свого народу, своєї країни, до подій, які відбуваються останнім часом; рівень пізнавальних процесів і вмінь.

Діяльнісно-поведінковий критерій національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі характеризує патріотично спрямовану діяльність. Показниками цього критерію є здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції; готовність до здійснення патріотичних вчинків; здатність до патріотичної самореалізації; уміння регулювати свій емоційний стан.

Компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі подано в таблиці 1.

Визначені критерії та показники національно-патріотичної свідомості можуть проявлятися на різних рівнях, мати різний ступінь прояву. Єдиного підходу до визначення рівнів сформованості того чи іншого критерію в

педагогічних дослідженнях не вироблено. Відповідно, критерії можуть мати різну кількість рівнів сформованості.

Таблиця 1

Компоненти, критерії та показники національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі

Компоненти	Критерії	Показники
Патріотично-спрямована активність	Ціннісно-мотиваційний	1) позитивні мотиви навчальної діяльності; 2) мотивація до активної патріотичної діяльності; 3) активна суб'єктно-патріотична позиція; 4) толерантне ставлення до представників різних культур
Національно-патріотичний світогляд	Когнітивно-пізнавально-світоглядний	1) патріотично-світоглядні знання; 2) ціннісно-патріотична свідомість; 3) володіння рідною мовою, повага до неї; 4) інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, які відбуваються
Патріотична діяльність	Діяльнісно-поведінковий	1) здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції; 2) готовність до здійснення патріотичних вчинків; 3) здатність до патріотичної самореалізації; 4) уміння регулювати свій емоційний стан

В. Борисенко слушно зазначає, що конкретний рівень розвиненості національної свідомості відповідає цілком певному рівню розвитку нації, він фіксує цей рівень розвитку нації та – одночасно – рівень самоусвідомлення нацією себе як функціональної спільності системного захисту національних інтересів. Рівень розвиненості національної свідомості не може бути ні більш високим, ні менш високим щодо загального рівня розвитку нації, щодо того етапу націогенезу, на якому дана нація перебуває. Науковець запропонував таку класифікацію рівнів сформованості національної свідомості: примітивний (починає зароджуватися система непрямой аргументації, за допомогою якої суспільство починає перші спроби осмислити відчуття спільності; утворюються різноманітні міфи; робляться перші спроби використати систему етнічної аргументації на користь єдності членів суспільства); нерозвинений рівень розвитку національної свідомості (досягнута інтеграція усвідомлюється суспільством як спільність інтересів і розвивається переконання в необхідності спільно захищати спільні інтереси); розвинений рівень розвитку національної свідомості (нація

остаточно усвідомлюється як політична єдність; функціональна готовність суспільства до системного захисту національних інтересів дуже висока) (Борисенко, 2001). Три рівні (низький, середній, високий) сформованості національної самосвідомості виділяє Г. Гуменюк (2000).

Аналіз наукової літератури дозволив визначити й охарактеризувати такі рівні сформованості національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі за визначеними критеріями та показниками: оптимальний (активний патріот), допустимий (патріот), критичний (індеферентний патріот).

Оптимальний рівень сформованості національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі характеризується стійкою мотивацією курсантів до навчальної діяльності й активної діяльності патріотичного спрямування; наявністю чітко аргументованої патріотичної позиції; стійкими ціннісними орієнтаціям; глибоким розумінням сутності патріотизму; високим усвідомленням своєї ідентичності з рідним народом; здатністю творчо розв'язувати проблеми в системі Я – Держава – Суспільство.

Допустимий рівень сформованості національно-патріотичної свідомості характеризується вибірковою мотивацією курсантів, яка дозволяє їм усвідомити взаємозалежність своїх прав та обов'язків як визначальних атрибутів державності; чіткою патріотичною позицію та сформованими патріотично-ціннісними орієнтаціями, переконаннями й ідеалами. Курсанти цього рівня вирізняються змістовно-нормативним мисленням, знають народні обряди, звичаї, традиції, норми та способи їх прояву. Їх уміння дозволяють брати участь у діяльності патріотичної спрямованості.

Критичний рівень сформованості національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі окреслюється ситуативно-імпульсивною мотивацією до різних видів діяльності, що проявляється за конкретних зовнішніх і внутрішніх умов; репродуктивним осмисленням законів та інших атрибутів державності; ситуативним усвідомленням свого взаємозв'язку з культурою, звичаями та традиціями рідного народу, а також репродуктивними вміннями, що виявляються в різних видах діяльності. Мислення курсантів є синкретично-ситуативне, вони поверхово знають традиції, звичаї та розуміють їх на рівні емпіричних фактів без відповідного узагальнення.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Зроблено аналіз стану національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі, вивчено нормативні документи та наукові праці з окресленої проблеми.

Виокремлено компоненти (патріотично-спрямована активність, національно-патріотичний світогляд, патріотична діяльність), критерії

(ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавально-світоглядний, діяльнісно-поведінковий) і показники (позитивні мотиви навчальної діяльності, мотивація до активної патріотичної діяльності, активна суб'єктно-патріотична позиція, толерантне ставлення до представників різних культур; патріотично-світоглядні знання, ціннісно-патріотична свідомість; володіння рідною мовою, повага до неї, інтерес до традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу, історії своєї країни, до подій, які відбуваються; здатність особистості діяти відповідно до ціннісних орієнтацій і патріотичної позиції, готовність до здійснення патріотичних вчинків, здатність до патріотичної самореалізації; уміння регулювати свій емоційний стан) національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі.

Визначено такі рівні сформованості національно-патріотичної свідомості майбутніх фахівців морської галузі за визначеними критеріями та показниками: оптимальний (активний патріот), допустимий (патріот), критичний (індеферентний патріот).

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у розробці й впровадженні в освітній процес навчально-методичний комплекс, до складу якого мають увійти посібники, що сприятимуть національно-патріотичній свідомості майбутніх фахівців морської галузі.

ЛІТЕРАТУРА

- Абрамчук, О. В. (2008). *Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів*. Вінниця: УНІВЕРСУМ (Abramchuk, O. V. (2008). *Patriotic education of students of higher technical educational institutions*. Vinnytsia: UNIVERSUM).
- Анікіна, Т. О. (1993). *Патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К.) (Anikina, T. O. (1993). *Patriotic education of future music teachers by means of artistic local lore* (PhD Thesis: 13.00.01. K.).
- Борисенко, В. А. (2001). До питання про методологію визначення сутності та внутрішньої структури феномену національної свідомості. *Виховання національної свідомості особистості*. Глухів: РВВ ГАПІ (Borisenko, V. A. (2001). *On the question of the methodology for determining the essence and internal structure of the phenomenon of national consciousness. Education of national consciousness of the person*. Hlukhiv: RVV GAPI. 4 - 12.)
- Борисов, В. В. (2005). *Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та студентської молоді* (дис... док. пед. наук: 19.00.07). Київ. (Borisov, V. V. (2005). *Theoretical and methodological principles of formation of national self-consciousness of pupils and students* (dis ... doc. ped. science: 19.00.07). Kiev).
- Гуменюк, Г. М. (2000). *Формування національної самосвідомості в учнів середнього шкільного віку засобами туристсько-краєзнавчої роботи* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07). Івано-Франківськ. (Gumenyuk, G. M. (2000). *Formation of national self-consciousness at pupils of average school age by means of tourist and local lore work* (Dis. Cand. ped. Science: 13.00.07). Ivano-Frankivsk).

Зубцова, Ю. Є. (2012). *Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї* (авторф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07). К. (Zubtsova, Y. E. (2012). *Formation of patriotic qualities of junior schoolchildren in the interaction of school and family* (PhD Thesis:13.00.07). K.).

Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 роки: схвалено рішенням колегії М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 31.05.2012 № 6/1-21. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/collegium-of-theministry/119/122/>. (The concept of the National target social program of patriotic education of citizens for 2013-2017: approved by the decision of the Board of the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine from 31.05.2012 № 6 / 1-21.)

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/4068-> (The concept of national-patriotic education of children and youth: the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 16.06.2015 № 641). Retrieved from:

Мірошніченко, В. І. (2012). *Система патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників*. Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. (Miroshnichenko, V. I. (2012). *The system of patriotic education of future border officers*. Khmelnytsky: Publishing House of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after V. Khmelnytsky).

Стьопіна, О. Г. (2007). *Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Луганськ. (Stepina, O. G. (2007). *Education of patriotism in student youth by means of art*. Lugansk)

РЕЗЮМЕ

Дудова Дина. Компоненти, критерии и показатели национально-патриотического сознания будущих специалистов морской отрасли.

С целью анализа состояния национально-патриотического сознания будущих специалистов морской отрасли нами было изучены нормативные документы и научные работы по обозначенной проблеме. Определены компоненты, критерии и показатели национально-патриотического сознания могут проявляться на разных уровнях, имеют разную степень проявления. Единого подхода к определению уровней сформированности того или иного критерия в педагогических исследованиях не выработано. Соответственно, критерии могут иметь разное количество уровней сформированности. Анализ научной литературы позволил определить и охарактеризовать следующие уровни сформированности национально-патриотического сознания будущих специалистов морской отрасли по определенным критериям и показателям: оптимальный (активный патриот), допустимый (патриот), критический (индеферентна патриот).

Ключевые слова: компоненты, критерии, показатели, национально-патриотическое сознание, патриотическое воспитание, будущие специалисты морской отрасли.

SUMMARY

Dudova Dina. Components, criteria and indicators of national-patriotic consciousness of future marine specialists.

In order to analyze the state of national-patriotic consciousness of future specialists in the maritime industry, we have studied the regulations and scientific papers on the outlined problem.

The purpose of the article is to identify components (patriotic-oriented activity, national-patriotic worldview, patriotic activity), criteria (value-motivational, cognitive-worldview, activity-behavioral) and indicators (positive motives of educational activity, motivation for active patriotic activity, active subject-patriotic position, tolerant attitude to representatives of different cultures, patriotic-worldview knowledge, value-patriotic consciousness, knowledge of the native language, respect for it, interest in traditions, customs and cultural heritage of its people, history of its country, events occurring, the ability of the individual to act in accordance with values and patriotic position, willingness to perform patriotic actions, the ability to patriotic self-realization, the ability to regulate one's emotional state) of the national-patriotic consciousness of future maritime professionals.

Certain components, criteria and indicators of national-patriotic consciousness can be manifested at different levels, have different degrees of manifestation. A single approach to determining the levels of formation of a criterion in pedagogical research has not been developed. Accordingly, the criteria may have a different number of levels of formation.

The analysis of the scientific literature allowed to determine and characterize the following levels of formation of national-patriotic consciousness of future specialists in the maritime industry according to certain criteria and indicators: optimal (active patriot), acceptable (patriot), critical (indifferent patriot).

Key words: *components, criteria, indicators, national-patriotic consciousness, patriotic education, future specialists of the maritime industry.*

УДК 373.015.31:613(043.5)

Світлана Замрозович-Шадріна

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ORCID ID 0000-0003-0138-3587

DOI 10.24139/2312-5993/2021.01/173-183

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Метою статті є виокремлення й аналіз окремих аспектів структурно-компонентної характеристики феномену «підготовка майбутніх педагогів до формування культури здоров'я дітей». У статті використано методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод, узагальнення. Актуалізовано необхідність структурно-компонентної характеристики готовності майбутніх педагогів до формування культури здоров'я дітей у контексті цілісної професійної підготовки. Окреслено наукові позиції щодо дефініції поняття «культура здоров'я дітей», її структурного складу, оскільки своєрідність досліджуваного феномену зумовлена сензитивністю процесів їхнього розвитку. У ракурсі теоретичного осмислення досліджуваної проблеми виокремлено структуроутворюючі складники підготовки майбутніх педагогів до різних видів професійної діяльності у площині здоров'ятворення, здоров'язбереження. З урахуванням наукових підходів визначено взаємопов'язані структурні компоненти підготовки майбутніх педагогів до формування культури здоров'я дітей: мотиваційно-ціннісний; когнітивний (знаннєвий); операційно-рефлексивний; особистісно-креативний.